

асистент кафедри іноземних мов
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

АКТУАЛІЗАЦІЯ СЛОВНИКОВИХ ДЕФІНІЦІЙ ЛЕКСЕМИ *LOVE* У БРИТАНСЬКОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ БРИТАНСЬКОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Лінгвістична наука останніх десятиліть переживає значні зміни у стратегічному скеруванні та концептуальних підходах. Процес експансії сучасної лінгвістики торкнувся таких спрямувань, як психологія, філософія, логіка, культурологія, етнологія, соціологія та інші антропософічні дисципліни [1, с. 2–3]. В антропоцентричному підході визнається особлива роль слова, яка полягає у його властивості фіксувати й відтворювати у свідомості людини осмислений нею фрагмент дійсності, вказувати на нього, викликати всі пов'язані з ним знання – як мовні, так і немовні, оперувати цим фрагментом дійсності у процесі діяльності. Першими про активну і конструктивну властивість мови та її здатність впливати на формування культури, психології і творчості говорили В. фон Гумбольдт і Й. Гердер. Ідеї Гумбольдта знайшли своє продовження у працях Л. Вайсгербера, О. Потебні, Е. Сепіра, Б. Уорфа, К. Фосслера та ін. Упродовж останніх десятиліть питання мови і культури активно розробляли А. Вежбицька, Н. Арутюнова, В. Телія, М. Толстой, О. Кубрякова, В. Маслова, О. Селіванова, В. Костомаров, В. Воробйов та ін. Семантичну структуру слова детально розглядають В. Гак, С. Кацнельсон, Е. Кузнецов, Д. Шмельов, Ж. Соколовська, Я. Мельник та ін.

Актуальність цього дослідження полягає у тому, що в сучасному мовознавстві окреслилась тенденція до вивчення мовних явищ через екстралінгвістичні фактори у тісному взаємозв'язку з ментально-структурною моделлю суспільства.

Пропонована стаття присвячена питанню еволюції лексичного значення лексеми *love* і її структурних елементів (раніше виокремлених на основі аналізу словникових дефініцій [2]) у контексті еволюції словникових дефініцій та їх актуалізації у британському медіа-дискурсі. Для цього використовуємо поняття «лексема» і «лексичне значення слова».

У лексичній системі мови й у свідомості її носіїв слово існує у двох проявах: як одиниця лексематичного порядку – лексема (слово у сукупності всіх його значень і форм) і як одиниця лексико-семантичного порядку – семема (лексико-семантичний варіант слова, рівнозначний окремому значенню слова) [3, с. 412; 4, с. 126–128; 5, с. 83; 6, с. 92]. Тому прийнято розглядати семантичну структуру лексеми, яка є сукупністю лексико-семантичних варіантів, пов'язаних зв'язками семантичної деривації, і семантичну структуру семеми, яка є ієрархічною упорядкованістю найдрібніших значимих компонентів – сем. Таким чином, лексема є сукупністю словоформ, вона має власне лексичне значення, яке її характеризує, і граматичне значення, яке характеризує цілі класи слів, до яких належить ця лексема [7, с. 276]. Необхідно вказати, що особлива увага приділяється реалізації і репрезентації елементів лексичного значення лексеми *love*, кодифікованих саме у тлумачному словнику, який розглядаємо як «дзеркало культури».

Слово постійно відображає зміни у структурі знання про позначуване і певним чином зберігає досвід попередніх поколінь [8, с. 75]. Тому робимо висновок, що словник є авторитетним додатковим фактором, який суттєво підвищує наукову достовірність і значущість дослідження, незважаючи на його спрямування. Вважаємо, що словник є не лише продуктом лексикографії, а й показником вектора суспільства, його ідеології. Вибір дефініції, форми використання слів залежить від ідеологічних та культурних настанов соціуму.

Ключовим положенням для представленої роботи є думка про те, що мовна картина світу є матеріальним втіленням лексико-семантичної системи мови. Погоджуючись із польським етнолінгвістом Є. Бартмінським [9, с. 269–270], ми розуміємо лексику як характерний «інвентар культури», живий і динамічний, який постійно збагачується новими одиницями; вона є своєрідним «сейсмографом, який фіксує стан розвитку суспільства, цивілізації і культури». Наш погляд можна аргументувати думкою Е. Сепіра: «лексика – це дуже чутливий показник культури народу, зміна значень, втрата старих слів, творення або запозичення нових – усе це залежить від історії самої культури» [10, с. 242–243]. Це означає, що під час вивчення семантики недостатньо приділяти увагу лише суто мовним явищам. Необхідно виходити за межі мови і звертатися до світу дійсності, сприймати слова як «експоненти» культури у мові, тобто як матеріальні носії культурної інформації, а з іншого боку – як спосіб здійснення цього зв'язку між мовою і культурою.

Аналіз дефініцій в еволюційному ключі зіставляється із публіцистичними текстами відповідного періоду, що дає можливість виявити подібності і розбіжності у словникових тлумаченнях та реальному функціонуванні лексем у мовленні. Крім того, це дає змогу простежити появу нових елементів ЛЗ, некодифікованих у лексикографічних джерелах на певному етапі. Все це дозволяє локалізувати культурологічну складову і простежити її динаміку.

Семантична структура лексеми *love* кінця XVIII ст. поєднує такі компоненти: *fondness*, *care*, *benevolence*, *affection*, *passion*, *inclination*. Вважаємо, що семи *fondness*, *affection*, *inclination* постають у ролі ядерних компонентів, інші – реалізуються як периферійні. Необхідно зазначити, що в окремому випадку вживання актуалізуються відразу декілька компонентів значення. Саме набір реалізованих сем у медіа-дискурсі Британії кінця XVIII ст. дає можливість встановити семантичну структуру лексеми того періоду. Так, наведені нижче ілюстрації підтверджують нашу думку:

When by contemplating an object or reflecting on its agreeable qualities, our approbation of it is attended with a sensation of pleasure, or some inclination or propensity towards is called Love.... When we ourselves are the objects of our love or regard, it is called Self-love ... When others are the ultimate objects of it, with our regard to their moral qualities or relation to us, but merely as they partake the same common nature with us, and capacity of receiving good from us; Love has the general name of Benevolence (The Times, 1788 p.);

Whilst his public admiration constantly exhibited his love of justice, his moderation, and integrity, his private life was adorned by the unassuming modesty, the gentleness of his manners and the serenity of his temper; as the same time that it was dignified by the most ingenious candour and by the most in violable love of truth (The Times, 1795 p.).

Бачимо, що кожен із запропонованих прикладів містить сему *fondness*. Так, любов асоціюється найперше із захопленням чимось або кимось. Наступним обов'язковим компонентом назвемо сему *affection*, котра вказує на прояв любові між людьми – кохання. Третім компонентом значення, який знаходимо у трьох представлених прикладах, є *passion*, який у перших двох ілюстраціях є експліцитним компонентом і вказує на фізичний прояв любові – пристрасть. Остання цитата актуалізує цей компонент імпліцитно як метафору, тобто лексема *love* використовується на позначення явища чи об'єкта дійсності, до якого у людини присутній певний потяг чи схильність *love of justice* і *love of truth*. Варто звернути увагу на те, що друга ілюстрація чітко експлікує, що лексема *love* у значенні «симпатія, кохання» може бути застосована на позначення взаємин між представниками різної статі *the other sex*. Це зауваження є досить важливим для нашого аналізу, оскільки присутність компонентів значення, які вказують на різностатевість у процесі розвитку семантичної структури, поступово нівелюється, про що йтиметься далі.

Актуалізовані семи лексеми *love* у газетних статтях Британії кінця XVIII ст. дають змогу висловити думку, що вони можуть трактуватись як вербалізовані маркери основних компонентів, які наповнюють поняття *love*. А семантична структура цієї лексеми, представлена у словнику *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792 pp.), реалізується частково, тобто газетні публікації звертають увагу на ядерні компоненти, які постають у ролі основних складників тогочасного уявлення британців про любов. Нерелізовані семантичні компоненти, які присутні у словникових дефініціях, вказують на їх другорядність і периферійність.

У XIX ст. знайдені випадки вживання лексеми *love* у тогочасному медіа-дискурсі Британії актуалізують семантичні компоненти, серед яких відзначаємо такі ядерні семи: *affection, fondness, passion, lewdness*. Таким чином, газетні публікації XIX ст. роблять акцент на фізичному і чуттєвому прояві поняття, вербалізованого лексемою *love*. Проілюструємо сказане прикладами:

What's your love if not the body? What's your love? The mind (The Scots Magazine, 1824 p.);

He seized the glorious opportunity and imprinted a kiss of love upon her trembling lips (Tipperary Free Press, 1838 p.);

Love ... increases in intensity with time, until it receives the sacred consummation of marriage (Aberdeen Journal, 1848 p.);

We think more than we ever spoke of love; and if we have a curiosity when we first touch some erotic volume, it is to see whether the author has embodied our unutterable feelings, or divulged what we have never dared (The Ashton Weekly Reporter, and Stalybridge and Dukinfield Chronicle, 1871 p.).

Залучивши до аналізу контекст вживання, робимо висновок, що ієрархія сем і семем словникової статті XIX ст. відображена лише частково у газетних статтях. Зокрема, спостерігаємо невідповідність семантичної структури, представленій у словнику *A Dictionary of The English Language* (1828 p.) та у газетних публікаціях. Семи, названі нами як основні у контексті медіа-дискурсу, перебувають на периферії у словникових дефініціях. Ідеться про компонент *lewdness*, який передбачає фізичний прояв любові, і у словнику міститься на сьомій позиції. Актуалізація цього компонента у поєднанні із семима *affection* і *passion* дозволяє стверджувати, що газетні статті вказують на тенденцію до сприйняття любові як чуттєвого прояву між людьми. Словникове тлумачення XIX ст. маніфестує традиційну загальноприйнятну думку та ігнорує процеси всередині суспільства, відображає традиційні погляди XVIII ст. Пояснення цьому знаходимо у тому, що використаний словник є продуктом діяльності одного автора, у якому відображені його суб'єктивні погляди. Тому різниця МКС за словниковими тлумаченнями і контекстуальним уживанням у медіа-дискурсі цього періоду очевидна.

Варто зазначити, що серед поданих дефініцій у словнику не знаходимо компоненту *divine*, який вказує на любов людини до Бога і навпаки. Газетні статті XIX ст. використовують лексеми *love* у такому трактуванні з поєднанням компонентів *affection* і *fondness*. Наприклад:

Love is indefatigable – it never tires. – Love is inexhaustible – it is sustained and reproduced by itself. ... God is love ... Love reposes in the depth of the pure soul (Roscommon Journal, and Western Impartial Reporter, 1842 p.);

Love is a habit. God has given to us the love of relatives and friends, the love of father and mother, brother and sister, to prepare us gradually for the love of God (Diss Express, 1817 p.).

Компонент *divine* знаходить відображення у семантичній структурі, поданій у словнику початку XX ст. *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906 p.). Цей факт свідчить на користь того, що словникова дефініція маніфестує лише ті компоненти значення, які перевірені часом і переходять у розряд традиційних.

У нашому дослідженні XX ст. у контексті розвитку семантичної структури характеризується яскравою динамікою. Наша думка підтверджується і на масиві газетних статей. Так, вважаємо, що семи *fondness* і *affection*, як і в попередні століття, є основними і ядерними. Вони актуалізуються не самостійно, а у поєднанні з іншими компонентами, які під час аналізу дозволяють нам встановити, яке значення полісемантичної лексеми *love* реалізовано. Наведемо кілька прикладів першої половини XX ст.:

...for when your eyes are bright and cheeks are glowing, you are in love with someone... that's the reason my heart is just as bursting as can be (Derby Daily Telegraph, 1929 p.);

God's love for Christ comes to form itself within us.... Something of God's innermost nature, which is love, is nomad within us and radiates from us (Western Morning News, 1945 p.);

Adolescent love was given as the explanation of the laps of a respected young Fermanagh man ... he had fallen deeply in love with the young lady (Northern Whig, 1949 p.).

Представлені уривки із статей є втіленням у тексті комбінації першої позиції словників XX ст. *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919 р.), *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906 р.) та другої останнього. Таким чином, компонент значення, який вказує на фізичний прояв любові, переходить на периферію, але публікації другої половини XX ст. приділяють досить уваги саме цьому відтінку значення:

The trouble is that there are so many different definitions of love. Love's demands are sometimes interpreted in terms of mere pressure of sexual desire, or (maybe) as the action of helping others to overcome certain character deficiencies, as in the well-known example of the prostitute who was said to be following the way of love and therefore of God by giving herself to a man (The Times, 1964 p.);

They claim that all that passion and sorrow stuff, which are part of our modern idea of love ... were invented by French troubadours. Some have even said that romantic love was unknown in classical times and that this forms an impassable barrier between us and the ancients (The Times, August 7, 1981 p.);

Romantic love, which inspired the pop songs of 1955, has been rejected as the exclusive condition for engaging in a relationship. In today's songs love seems to have been reduced to physical attraction, and a love affair is not expected to be permanent. ... The love songs of 1955 tended to describe the various stages of romance, whether the initiation of courtship, the honeymoon stage the downward course of love or the loneliness of the jilted lover. Many of the most popular songs of 1966 do not fit into these categories because they implicitly reject the idea of love as a deep romantic (The Times, 1969 p.).

Подані газетні уривки актуалізують семи *passion* і *sexuality* як основні у поєднанні із семами *affection* і *fondness* як супровідними. Таким чином, акцент робиться на фізичному прояві поняття *love*, яке у словнику *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919 р.) винесено на другу позицію.

XX ст. додає до семантичної структури досліджуваної лексеми компонент, що вказує на предметну спрямованість поняття *love*. Семи *inclination*, *linking* реалізуються тоді, коли йдеться про об'єкт чи явище дійсності, на які спрямована підвищена увага:

Singing has always been the greatest love of my life (Aberdeen Evening Express, 1955 p.);

The ultimate aim is to foster in the pupils the love of language (Derry Journal, 1955 p.);

Choirs entering a contest do so for the sheer love of singing (Portsmouth Evening News, 1955 p.).

Семантичні компоненти, виокремлені нами із газетних статей XX ст., маніфестують лексеми *love* як сильний фізичний потяг, прояв зацікавленості у чомусь, вияв Божої любові.

Початок XXI ст. реалізує ті самі компоненти, що зустрічаються у XX ст. Лексема *love* використовується на позначення романтичних почуттів, часто з акцентом на сексуальний аспект, наприклад:

It is notable that, in the almost Shakespearean fall-out from Mr. Blunkett's failed love affair with Kimberly Quinn, the story told by her side has almost always been true (The Telegraph, 2004 p.);

... she had fallen in love with an army officer serving in east Africa, whom she subsequently married (The Telegraph, 2009 p.);

A week or so ago, both boys declared themselves in love, inconveniently not with one another (The Telegraph, 2004 p.);

Splashing out on expensive presents is a sign of genuine love for the recipient, a study has found (The Telegraph, 2016 p.).

Говорячи про застосування лексеми *love* як маркера інтимних стосунків, помітно, що у XXI ст. немає чіткої семантичної вказівки на статевою ознаку тих, хто може бути учасником цих стосунків. У поданих прикладах бачимо експліцитну сему *homosexual*, наприклад: *both boys declared themselves in love* (The Telegraph, 2004 p.); *They were also worried by Prince Takamatsu's frequent expressions of homosexual love towards naval cadets* (The Telegraph, 2004 p.).

Сема, що вказує на вподобання і схильність до чогось, теж присутня у медіа-дискурсі Британії початку XXI ст.:

Religion is fundamentally opposed to everything I hold in veneration – courage, clear thinking, honesty, fairness and, above all, love of the truth (The Telegraph, 2009 p.);

Her love of system attracted Baroness Thatcher to scientific knowledge. Her love of order and clarity of rules attracted her to the laws of England (The Telegraph, 2013 p.).

Отже, аналіз випадків вживання у газетних статтях Британії XVIII – XXI ст. показав, що реалізовані семантичні компоненти є відображенням через мову сприйняття явища, вербалізованого лексемою *love*. Простеживши розвиток семантичної структури у контексті медіа-дискурсу, робимо висновок, що ядерні компоненти залишаються незмінними (*fondness*, *affection*). На місці периферійних опиняються ті, котрі найкраще додають до характеристики поняття, втіленого лексемою *love* у конкретну епоху. Поступово відбувається перехід до акцентування фізичного аспекту та предметної спрямованості, зникає маркер статевої ознаки. Таким чином, компоненти значення втілюють ті знання про поняття *love*, якими володіє суспільство на певному етапі розвитку.

Розглядаючи семантичну структуру слова і спостерігаючи за динамікою компонентів значення, помічаємо, що дефініція теж проходить процес еволюції. Кожне століття додає до змістового наповнення дефініції, змінюється кількість семантичних компонентів, які вказують на суттєві і диференційні ознаки предмета чи явища. Словникове тлумачення із філософсько-логічного інструмента перетворюється на інструмент фіксації людського знання на певному етапі, засіб збереження та передачі інформації.

Література:

1. Meyer Ch. F. *Introducing English Linguistics* / Ch. F. Meyer. – New York : Cambridge University Press, 2009. – 271 p.
2. Магіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «LOVE» в контексті еволюції британської мовної картини світу / І.М. Магіяш // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – Хмельницький : ФОП Є.І. Бідюк, 2016. – Вип. 10. – Т. 2 (К – П). – С. 149–155.

3. Серебренников Б.А. Общее языкознание. Внутренняя структура языка / Б.А. Серебренников. – М. : Наука, 1972. – 564 с.
4. Кронгауз М. А. Семантика / М.А. Кронгауз. – М. : Рос. гос. гуман. ун-т, 2001. – 399 с.
5. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
6. Cruse A. Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics / A. Cruse. – Oxford : University Press, 2011. – 512 p.
7. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
8. Левицкий А.Э. Роль функциональной переориентации в системе словарного состава современного английского языка / А.Э. Левицкий // Вісник Харківського державного університету. Серія «Романо-германська філологія». –1999. – № 424. – С. 75–81.
9. Bartminski J. Der Begriff des sprachlichen Weltbildes und die Methoden seiner Operationalisierung // Tekst i dyskurs – Text und Diskurs. – 2012. – № 5. – S. 261–289.
10. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии ; пер. с англ. / Эдвард Сепир ; общ. ред. и вступ. ст. А.Е. Кибрика. – М. : Прогресс ; Универс, 1993. – 656 с.
11. The Telegraph Archive [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/archive/>.
12. The Times Digital Archive [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thetimes.co.uk/archive/>.
13. British Newspaper Archive [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.britishnewspaperarchive.co.uk/?utm_campaign=wb&utm_medium=email&utm_source=bna&utm_content=160603.

Анотація

I. МАТИЯШ-ГНЕДЮК. АКТУАЛІЗАЦІЯ СЛОВНИКОВИХ ДЕФІНІЦІЙ ЛЕКСЕМИ *LOVE* У БРИТАНСЬКОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ БРИТАНСЬКОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті здійснюється спроба проаналізувати актуалізацію словникових дефініцій лексеми *love* протягом XVIII – XXI ст. у британському медіа-дискурсі. Розглядається трансформація мовної картини світу в контексті аналізу модифікації семантичної структури лексеми *love* на матеріалі газетних публікацій Британії останніх чотирьох століть, враховуючи дані аналізу лексикографічних тлумачень. Використовуючи системно-лексикографічний аналіз мовної картини світу, здійснюється спроба пов'язати національно-культурні особливості англійської мови з соціально-етнічними особливостями носіїв мови.

Ключові слова: мовна картина світу, семантична структура слова, лексичне значення слова, дефініція, лексема, семема, сема.

Анотация

II. МАТИЯШ-ГНЕДЮК. АКТУАЛИЗАЦИЯ СЛОВАРНЫХ ДЕФИНИЦИЙ ЛЕКСЕМЫ *LOVE* В БРИТАНСКОМ МЕДИА-ДИСКУРСЕ В КОНТЕКСТЕ ЭВОЛЮЦИИ БРИТАНСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

В статье осуществляется попытка проанализировать актуализацию словарных дефиниций лексемы *love* на протяжении XVIII – XXI веков в британском медиа-дискурсе. Рассматривается трансформация языковой картины мира в контексте анализа модификаций семантической структуры лексемы *love* на материале газетных публикаций Британии последних четырех веков, принимая во внимание данные анализа лексикографических толкований. Используя системно-лексикографический анализ языковой картины мира, осуществляется попытка связать национально-культурные особенности английского языка с социально-этническими особенностями носителей языка.

Ключевые слова: языковая картина мира, семантическая структура слова, лексическое значение слова, дефиниция, лексема, семема, сема.

Summary

I. MATIYASH-GNEDYUK. ACTUALIZATION OF DICTIONARY DEFINITIONS OF THE LEXEME *LOVE* IN THE BRITISH MEDIA DISCOURSE IN THE CONNEXT OF EVOLUTION OF THE BRITISH LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD

The article presents the attempt to analyze the actualization of dictionary definitions of the lexeme *love* during XVIII – XXI centuries in the British media discourse. The transformation of the language picture of the world is examined in the context of analysis of modifications of semantic structure of the lexeme *love* using British newspaper publications of the last four centuries regarding the results of the analysis of lexicographic definitions. Using the systematic lexicographic analysis of the language picture of the world, the attempt to bind the national and cultural features of the English language to the socially-ethnic features of native speakers is made.

Key words: language world image, semantic structure of the world, definition, lexical meaning, lexeme, sememe, seme.